

ה' עוז לעמו ייתן

מה כאמת קורה כאן כארץ הטרופה והמטרפת הזאת? מצד אחד, הוצאות ספרים פשוטות את הר"ג לו ו/או נמכרות לאחרות, וזאת שנהשנתיים אחר רי ה"בוס" הגדול, בעת שכל ספראביון הפך פת"אום לרכימלך. מצד שני, הרךהילוד הדרושנתי של עמוס עון, הפעם שמו לדעת אנוה, מאיים לחזור על הישג של קודמו, קופסה חצורה. הש"ג נה זכה אפילו — מודיעים לנו יצ"ני מ"לו — ב"סטנדר", לוליעפוטות, מיוחד.

ובאמת, המראה של אנשים חוטפי ספרים כח" טיפיים לכלי-דבר הוא מראה משוכב. מה היינו עור שים כלי עמוס עון, וכמירה פחותה, א"ב יהושע? אילו לא באו לעולם — היינו צריכים להמציא אותם. וכבר שאלה חשדנית מתנגבת ללב: אולי באמת המצאנו אותם.

אבל נחזור לחילה ל"בוס" הגדול שבעיקבותיו פשיטות-הרגל או ספיפשיטות-הרגל. איך באמת להסביר את התפוחות הסמוכות כלי-כ"ז לו? סתם גחמה? אופנה? מיקרה? הרי לא השכרנו שום שבר כלכלי כביר בין זה לזה. המיסעות (היותר) וולות אמנם) והמיוזלות עדיין שוקקות סועדים וזוללים, התיאטרות והקירקסים הומים צאן רר מאתי וקירקסי, ורק בממלכת התקליט והספר — שמה ושאיה.

לידידי הפיקח שאותו אני נוהג לצטט בהזדמ" גויות כאלה יש כמוכן הסבר מקורי משלו: מנתם פרי וזן כןאמוץ, נרו ילה, הצליחו להונות את עמך-ישראל כי קריאת ספר כמה חצוי מישגל או כסעודת-מלכים. והעם-עמך אכן נתפתה. אבל כבר אמר מי שאמר: אי-אפשר להונות את כולם כל הזמן. אנשים ניסו, טעמו וראו כי לא. לא הרי זה כהרי זה, כמו שנהגו לומר פעם, ועכשיו נה" פכחו וחזרו למוטב, או לסורם, הכל לפי נקודת-ההשקפה. בכל זאת, "לדעת אשה" בחיים טוב יותר מאשר בספר. אבל אם בספר — אז רק אצל עמוס עון, אב"אבות הד"ה המיסכן שלנו שיצטרף יום אחד לשלם את מלוא המחיר על "איניותו" היומ" רגית: הוא היום המר והנמהר שבו יופיע שמו בגל" ינון הראש על חדשות בטור ה"out".

הרי כך הוא הדבר במקומותינו. תהליכים הם רק תהליכים ושום דבר אינו זו, שלא לומר מש"ג תנה, ואפילו ר' גרשון שקר המשכים קום להציל את ידידו ממלעות ממקרו המשרחים לטרף, לא יעזור. לא לעולם חוסן, להבריל מחזיקי.

משהו יותר "עמוק"

בהסבריו של ידידי יש משהו פריבולי, כלומר, משכנע. שהרי אצלנו הכל פריבולי. קח קיוסק תל-אביבי מצוי, מן הסוג שעזר לפני כמה שנים איכסן גנות גלנטריה, הוסף לו כמה לוחות פלאס" טיק, פוסטרים ושולחנות בצבע עץ, וקרא לו פרי עוברי: — כחש שעובר. עכשיו הוסף וקרא לו יוגל — על שמו של זה"ש, ספק חוקר-מיסטר ממר לח ספק סאריסט סנטימנטאלי. עוברי: — בטח שעובר! עכשיו נראה אותך הופך את הקיוסקיה פאב שנקרא על שמו יוגל המישטרתי ובאמת סמוך לבנייה-מישטרתי ללב ליבה של קריית בדרא שלגוף הולר? ועוד איך הולך. מיכרה חב שבו כורים בעיקר מרשרשים ומצללים ו"שמות" של "תרבות הפנאי".

אבל נחזור למוללות ולעמוס עון. משהו יותר "עמוק" צריך בכל זאת להיות שם. הגחמה, השיג" יון (פריבוליות) עצמם לא יענו את הכל. אפילו לא בתל-אביב וסניפיה התרבותיים — ירושלים וח"פה.

אז מה כאמת קורה שם-פה? ובכן, את תשובתי המלאה והמלומדת אתן לא" חר שאקרא את שני ספריהם האחרונים של עמוס עון ואת המרד האחרון של א"ב יהושע. לפי שטיי, כיוון שלא קראתי, אני עדיין בחוקת אובייקטיבי ורשאי לחוות את דעתי באותה רוח של פרי בוליות עולצת העולה-כפורחת ככל אשר תבטנה עיניך סביב.

ובכן, בניסיון ראשון, הייתי אומר שעמוס עון, ובמידה פחותה כאמור גם א"ב יהושע, הצליחו למלא בספרות העברית את מקומה של שלום ערשניו בתרבות הפוליטית של הנער השוב, 20 ערב 50 שלנו. כמו שלום ערשניו, גם עמוס עון הוא self-made, כלומר, מעשה ידי עצמו, ללא עזרתם של אחרים (מיפלגות, כנופיות סיפוריות). כמו שלום ערשניו, גם עמוס עון הוא, בעיקרו, "עכ" שוויי: סיפוריו, אלה המופרים לי ובאותה רוח

סודו של עמוס עון

עמוס עון — "האורקל של תנועת-העבודה", כפי שתיאר אותו עמוס קינן, או חיזיון אורקולי!! המו"לים מתמוטטים או טוענים שהם מתמו" טטים (ובינתיים בולעים זה את זה) ועמוס עון מוכר עוד רומאן בעשרות אלפי עותקים. שווא עמלו כל מבקריו הרבים, כישלונה הישראלי של "הקופסה השחורה" שלו רק הגביר את מוניטיו הבינלאומיים ואף הביא לו את אחד הפרסים המבוקשים ביותר בצרפת. על כל מבקר ספרותי שולל יש לעזו אלף חסידים-קוראים שבמיקרה שלו גם קונים את הספ" רים, ולא רק שואלים אותם. עכשיו כבר זכה גם ל"סטנדר" ייחודי: עזו לבדד ישכון. עמוס עון — סוד או אופנה. ואם אופנה — למה דווקא הוא. כמה נגיעות ראשונות ברוח — בטרם קריאה (ועכשיו כבר בעיצומה).

ועמוס עון ממלא אותו חלל. ויש להניח שימלא אותו עוד זמן לא-מבוטל.

האם זה מצפונם הרע של מי שאינם מרבים לקרוא, אבל וקוקים, בכל זאת, לספר אחד או שניים בכל שנהשנתיים? אם כך, ההשוואה עם שלום ערשניו הולכת ומתבססת. גם שם מצפון רע היוצא די חובתו בהפגנה או שתיים אחת לשנה. לא מעט מדי ולא הרבה. והעיקר, שלא להתלכך. לא כמו יש נבול או דרך הניצוץ למשל.

וכמו שלנו יש צורך כזה, מסתבר שגם בארצות אחרות קיים צורך דומה. דעתם של אנשים אינ" טלינגטיים, מכני ברית ושלא מבני ברית, הרי אינה טובלת שמרנית היהודים תצמיח מתוכה רק את שמיר ורביץ, את ארנס ופרס וקישון. לא, אומ" רים לעצמם כל האנשים הטובים, השפויים, הא" לה, שאינם שונאי יהודים כלל ועיקר — משהו בכל זאת צריך להיות שם, אלא שאתנו איננו יודעים עליו.

ואז הם מקבלים את עמוס עון ואת א"ב יהושע באותה הנכסת אורחים ועין יפה שבה הם מקבלים את דוד שחר וירום קניוק ואהרון אפלפלד ואנטון שמאס ויהודה עמיחי.

ואז הם מתברכים בליבם: הרי ידענו שיהודים אינם יכולים להיות כלי-כך גוראים. אפילו בישר אל. והרי לכה הראייה. הרי לא ייתכן היה שג'ורג' סטיינר יצדק עד כרי כך.

ומכאן שפע התירגומים. ועזו כבר תורגם כמ" עט לכל שפה ולכל לשון. וסופר לי כי במאר" זוליאום שלו בערד יש כותל מערבי המורכב כולו מסיפרי עזו בכל לשונות הגוים. ספר-ספר ועש" רה-עשרים תירגומיו, כן יירבו.

לא רק הטבע והסיפורת אינם סובלים חלל ריק.

גם הקירי: מאידך גיסא, יהושע ברייזוף ידידי יכול להת" מאץ, או שלא להתאמץ, במיטב יכולתו ואונו ה" בלתי-מבוטל — לא האפיקורוס" ולא בשלנוש דרכים ובוודאי לא הוד והיונה שלו לעולם לא יגיעו לתפוצת סיפרי עזו או יהושע, שלא לדבר על מוניטיהם הבינלאומיים.

לכאורה, מספר מלידה, מן הטבע, מן החיים, אלא שאינם של שונג כמו דבק בו. ומרצוננו — הטוב או הרע. שהרי בעבר כתב גם ספרים כעור קסומה וראה להיכן הביאה אותו זו!

כיוון שאנתנו רוצים סיפורת לא גדולה שתי" ראה גדולה. ליבנו יוצא אל סיפורת לא רצינית שתהיה בכל זאת נחשבת. סיפורת שאיכרה מכבר את תחושת הפליאה והיא ספוגה סטראטיפים ונוסחות (את המישפט הזה אתקן, כמוכן, אם יהיה צורך, אחרי שאקרא את הספרים שבהם מדובר) אשר תגלה לנו את זהותנו החדר-פעמית וההמונית.

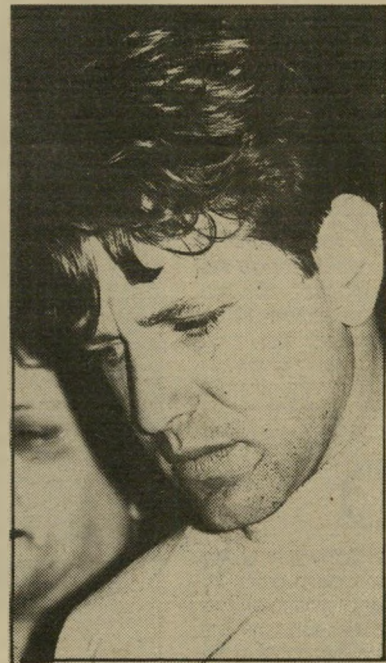
מלכות מעט

אבל האם סיפורת ממין זה שתיארנו מסוגלת לעשות את כל הדברים האלה? התשובה היא: בחלקה כן. בחלקה, אבל תקופה ארוכה תירדש לקראת כהול, להלוט, הדחוק והדחוק כרי לגלות (בעזרת מלמדי שיעור יבואו) את מחדליה, את המקומות שבהם שלחה, את קו הגובה שאליה לא הצליחה להעפיל, את החיים שבהם לא נגעה בשי" עה שנגעה במים, נגעה ברוח.

נגעה ולא נגעה. או: רק נגעה. ונגעה.

כי סיפורת לא-גדולה שאנו, אנתנו הקוראים ולא דווקא יוצריה, מעמירים פנים שהיא גדולה, נוטלת על עצמה סיכונים גדולים. והפיקחים ודי חזקים שביוצריה לא ישתפו איתנו פעולה, כשום מחיר, בניסיונותינו אלה לבקש לנו, בכל מחיר, מלכות פורתא או עגל זהב.

נכון שאפלת הימים המשוממים והמעשים ודי דיבורים התפלים עם המזוועים שמסכים משוועת למעט מלכות. מן המין שאורי צבי גרינברג ביקש להשליט סכיבו בכוח המילה והזרוע (ולעיתים —

עזו: במרחק שתי תיקוות ושלוש אכזבות

כן שלושה תווים שנבלע כנרמית-האור הסמיכה, האיטית כהיגרות של רבש" — מיליל וצירופים שבמרחק שנת-חזרוף מב" יאליק ושלושה תווים של שעון דיגיטאלי מן הפיזס העכשווי המתייחס לאסכולה המתוקה (והסמיכה). להבריל מאסכולת הזבל שאף היא אוטיסטית ומרושנת עונג עצמי.

פינה קטנה וקטנונית

ועוד לא קראתי, כאמור, את הספר ואני רק מדרפך בו כטרם קריאה. כמו שמהים ביד נקבוק יין שאמור להיות משוכב. ומובן שאין לי שום דבר נגד עמוס עון כמו שאין לי שום דבר נגד שלום ערשניו. הליפך, יש בליבי פינה קטנה, קטנונית וחמה, אם גם לא אקסטאזה. סמיכה ואיטית כהינ" גרות של רבש", בשביל שניהם. ורק במרחק הזמן, שהוא תמיד טווח ביטחון בשבילי, אגבש לי גם דיעה "מקצועית" שקולה, המתירמת להיות אובייקטיבית ואינה מצליחה.

במילים אחרות: יש בחיינו, לפחות בחייהם של המשכילים שבינינו, איזה חלל ריק הקורא לעמוס עון. הקורא לעמוס עון כמו שאינו קורא לעמוס קינן או ליהושע קנו או לבנימין תמוז, למשל.

הדמגוגיה. מין סדר מלכות חדש. אבל הסופר החכם יודע כי גדולי שונאיו הם אוהביו הקלים, הללו שאהבתם תובענית ובוגרנית כתאוות-יבש" רים ומתעופפת ונמוגה עם משב הרוח כגרגרי אבק או כריחם המשכר מלשעבר של פרדסי יפו שנעלמו.

והנה גם אנתנו כבר עלינו על ענף גבוה. ואל" מלא עצרנו בעצמנו, היינו עולים במהרה אל ענף גבוה עוד יותר, שממנו היתה גם הנפילה קשה יותר.

נחזור איפוא לקרקע. כל מה שביקשנו לומר הוא שסיפורת פולקלורית עתידת-קאלוריות וסו" כרים, מזה, וסיפורת ניבול הפה והסאטירה ודי הצלפה וההגחכה העצמית והשנינה, מזה — מחייבות את קיומה של סיפורת ממין שלישי: פיזית, כבדה ונכבדה, נושאת עיניה וערתת סמ" ליה לגדולות.

זה שהשלוש צומחות במקומנו מאותם שור" שים, זה כבר דבר אחר. מה לעשות, ברעות הש" מש על המים, נולדתי לפניך תאומים, כבר לימ" דנו המשורר. והוא ירבר על הסיפורת ועל השירה לא פחות מאשר על ה"אני", או הפרסונה שלו. והוא ירבר על נפש חצוייה ששוקקה לשמש ולמים כדי להתלכד לאחת — ולו רק למראית-עין.

תרצה, תפרש זאת כנדיבות. כמו בספר ברא" שית. תרצה, תאמר: הסיפורת הישראלית, להב" דיל מן הסיפורת היהודית, הורכבה תמיד מהכי" לאה של מעט שמש והרבה מים. סיפורת תאומים. מעט לא שם זין ומעט לדעת אנוה. מעט היונה והדג ומעט הסאהה. פה וגם שם אהבה או עיוותה, ככספרי של יעקב שבתאי. פה וגם שם מישגלים (או הסובלימציות שלהם) ואכזבות — עמוד האש ועמוד העשן ההולכים לפני המחנה ומאחוריו. זו וגם אלה נושאים נאים לרור "האהבה עכ" שוי" המתירני, המבקש לתחום לעצמו בכל זאת תחומים אחרונים ולגדור לעצמו גרורות אחרונות. ונראה כי הסופרים — מכל מקום, אלה שבהם אנו מדברים — לא יעשו זאת בשבילו, אף כי ייטיבו להגדיר את מצוקת אי ההגדרה שלו.

התפר והתפרנים

ועכשיו נחזור על עיקבותינו ונשאל, ומה יהיה על המו"לות והמו"לים? אלה יוסיפו למכור את סיפורת התאומים ובכן, אלה יוסיפו למכור את סיפורת התאומים שלנו לרור הנדרש לשני ספרים בשנה — ולשני סופרים בחדר-שתי. ואם יתנשאו אל-על — ברוח האקסטאזה המפעמת בכתיבי כמה מסופריהם — כשרגליהם מאברות את מגען על הקרקע שעליו עמדו בעבר, לפני שנות ה"בוס" העליקולי שהפך לקליקולי, ישלמו את המחיר המלא ששילם אותו גיבור יוני ש באגדה, אנתיאוס, כל-אימת שרגליו ניתקו מן הקרקע.

וזה יהיה רע מאוד לסיפורת ורע לסופרים. כי סיפורת עברית המתקיימת על "צד התפר" של מו"ליה — כשמה התמוה של הוצאת התאומים החדשה של כתר — לא זה בלבד שתעשה את מרבית יוצריה לתפרנים במובן החומרי, בהעבירה מהעולם את ריבוי האופציות שבמו"לות הפלור" האליסטית" שבעבר ובהשליטה את תכתיביהם של בוסים מיסחריים, בוסים של אופנה שהם גם בוסים של מניות וחשבונות רווח והפסד.

סיפורת המתקיימת מכוחם של מו"לים התי" פורים זה לזה ובולעים איש את אחיור-לאחיו עד שהכריש הגדול ביותר הוא השורר — היא גם סיפורת שבה ניתק חוטי-הטבור האישי שקישר בעבר סופר ואפוסטורפוס-שילחי-נאמנו. בסופו של דבר, חוקה. עליה שתיהפך לסיפורת של "בט" סלרים, מזה, ומתנה גדול של נאמני-סעד (מיל" גות, פריסים, הקצבות וכו'), מזה. הראשונים ירכבו על הסוס האחשוורושי עד שייגמר, ואילו האח" רונים יקלמסו יצירות שמתחנות כהמים באבק